

Nr 195.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1941 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg.

(3:e avd.)

I propositionen nr 284 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 16 maj 1941, föreslagit riksdagen att till Uppförande av byggnad för hovrätten för Västra Sverige för budgetåret 1941/42 å kapitalbudgeteten under rubrik Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Enligt lagen den 3 september 1939 (nr 618) om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, vilken lag träder i kraft den 1 oktober 1941 eller den senare dag Konungen bestämmer, skall jämte de nuvarande hovrätterna finnas en till Göteborg förlagd hovrätt för Västra Sverige med ett domsområde omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län.

I samband med framläggandet för 1939 års lagtima riksdag av förslag till nyssnämnda lag anhöll Kungl. Maj:t genom särskild proposition (nr 168) om riksdagens medgivande att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för den nya hovrättens inrättande under budgetåret 1941/42. I propositionen förutsattes, att en förflyttning av Västerbygdens vattendomstol från Vänersborg till Göteborg skulle komma till stånd och att den nya hovrätten jämte vattendomstolen skulle inrymmas i samma nybyggnad.

I anledning av nämnda proposition anmälde riksdagen (skr. nr 372), att riksdagen medgivit Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för den nya hovrättens inrättande. Riksdagen förklarade sig intet ha att erinra mot en lösning av hovrättens lokalfråga i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen förordade förslaget men framhöll i anslutning härtill, att den utginge från att tillbörlig hänsyn komme att tagas till den omständigheten, att slutlig ställning icke tagits till den nya hovrättens domsområde, utan att framdeles en eventuell utvidgning av detta kunde komma i fråga. Riksdagen anslöt sig emellertid till en i vissa motioner hävdad uppfattning, att Västerbygdens vattendomstols kansli borde bibehållas vid sin förläggning till Vänersborg.

Under erinran om vad sålunda förekommit har föredragande departementschefen i det vid förevarande proposition fogade statsrådsprotokollet framhållit, att sedan med hänsyn till riksdagens ställningstagande planen att inrymma vattendomstolens kansli i den nya hovrättsbyggnaden i Göteborg

förfallit, hade stadsfullmäktige i Göteborg enligt beslut den 24 augusti 1939 vidhållit tidigare gjort erbjudande att utan ersättning överlåta för bebyggelsen erforderligt område i stadsdelen Lorensberg. Stadsfullmäktige hade vidare förklarat staden villig att lämna ett bidrag av 200,000 kronor till gäldandet av kostnaderna för hovrättsbyggnaden. Beslutet hade i viss del överklagats men fastställts av regeringsrätten genom utslag den 16 maj 1940.

Av statsrådsprotokollet framgår vidare, att Kungl. Maj:t den 13 september 1940 antagit de av Göteborgs stad gjorda erbjudandena samt bland annat anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med de personer, som chefen för justitiedepartementet därtill förordnade, verkställa utredning rörande uppförande av en hovrättsbyggnad å ifrågavarande område. Till att i ärendet samråda med byggnadsstyrelsen förordnade departementschefen den 2 oktober 1940 hovrättspresidenten Gunnar Bendz och expeditionschefen Carl Romberg.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 mars 1941 framlagt resultaten av den dittills verkställda utredningen. Vid skrivelsen ha fogats dels ett av länsarkitekten i Göteborg E. Friberger upprättat skissförslag till ifrågavarande byggnad, dels ock en av presidenten Bendz avfattad promemoria med vissa synpunkter beträffande byggnadens planering m. m. Beträffande byggnadsföretagets utformning har byggnadsstyrelsen anfört bland annat följande:

Till grund för det upprättade skissförslaget till nybyggnaden ifråga har lagts ett i samråd med ovannämnda två sakkunniga utarbetat program. Enligt detta har man utgått från att rättegångsförfarandet i hovrätt kommer att förändras i överensstämmelse med processlagberedningens förslag, vilket innebär att muntlig förhandling skall komma till användning i större utsträckning än för närvarande. Full klarhet har icke ansetts föreligga, huruvida hovrätten skall komma att organiseras på två eller tre divisioner. Då man emellertid enligt de tillkallade sakkunnigas mening torde kunna förvänta att redan snart efter hovrättens inrättande behov kommer att föreligga av tre divisioner har i programmet, för undvikande av omedelbar och dyr tillbyggnad, räknats med detta antal divisioner. Därvid har dock förutsetts, att hovrättens plenisal jämväl skulle kunna utnyttjas såsom sessionssal för en division, varför endast två sessionsalar skulle bliva erforderliga.

Däremot har föreslagits tre divisionsordföranderum, förlagda intill plenisalen respektive sessionssalarna. Vidare har räknats med ett behov av 12 arbetsrum för ledamöter å de olika divisionerna. I detta avseende får styrelsen framhålla, att ovannämnda sakkunniga bestämt framhållit, att såsom förhållandena numera gestalta sig, man måste räkna med att hovrättens ledamöter skola utföra sitt huvudsakliga arbete inom hovrättsbyggnaden och därför måste beredas tillgång till särskilda arbetsrum inom densamma. Ledamotsrummen hava emellertid ansetts kunna givas en ringa storlek, 12 å 9 kvadratmeter, under det att divisionsordföranden rum, vilka tillika äro avsedda att användas såsom överläggningsrum för respektive divisioner, givits en golvyta av omkring 18 kvadratmeter. Slutligen får byggnadsstyrelsen framhålla att man i programmet utgått ifrån att även med iakttagande av nödig sparsamhet vissa krav måste ställas på en byggnad av denna art ifråga om monumentalitet och värdig utformning.

Styrelsen har tillagt, att förslaget på grund av den förhållandevis korta tid, som efter programmets upprättande stått länsarkitekten Friberger till buds, icke kunnat i alla avseenden slutgiltigt utformas samt att det torde kunna förutsättas att vissa modifikationer i förslaget kunde bli påkallade.

Kostnaderna för uppförandet av en hovrättsbyggnad i enlighet med det föreliggande skissförslaget ha av byggnadsstyrelsen beräknats till 600,000 kronor. Skulle byggnaden givas en med hänsyn till sitt ändamål och förutsebara långa livslängd bättre inredning och utsmyckning, borde kostnaderna enligt byggnadsstyrelsen beräknas till 650,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har för sin del föreslagit, att sistnämnda belopp anvisades. Då Göteborgs stad förklarar sig villig att till byggnadsföretaget lämna ett bidrag av 200,000 kronor, skulle sålunda enligt styrelsens förslag av statsmedel för ändamålet erfordras ett belopp av 450,000 kronor.

Efter remiss har 1940 års *civila byggnadsutredning* den 7 maj 1941 avgivit utlåtande i ärendet. Utredningen har därvid anfört bland annat, att en granskning av byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar ådagalagt, att kostnaderna i vissa delar angivits i överkant. Genom en av tidsförhållandena betingad förenkling av material och utförande kunde byggnadskostnaderna enligt utredningens mening begränsas till 535,000 kronor. Byggnadsutredningen har emellertid utarbetat ett nytt förslag till ifrågavarande byggnad, innefattande bland annat en betydande minskning av åtskilliga lokalutrymmen. Kostnaderna för detta förslag, vilket av utredningen förordats, uppskattas till 410,000 kronor.

En av byggnadsutredningens ledamöter, byggnadsrådet Sven Markelius, har avgivit särskilt yttrande och däri uttalat bland annat, att det krav på en mot byggnadens ändamål svarande värdig och representativ utformning, som med skärpa framhållits av de av chefen för justitiedepartementet förordnade sakkunniga, icke torde kunna tillgodoses inom ramen av det reducerade belopp, som angivits i byggnadsutredningens skrivelse.

Byggnadsutredningens och byggnadsrådet Markelius' yttranden hava såsom bilagor (*Bilaga A och B*) fogats till statsrådsprotokollet.

I skrivelse den 13 maj 1941 har byggnadsstyrelsen avgivit förnyat utlåtande i ärendet. Styrelsen har därvid överlämnat en av presidenten Bendz och expeditionschefen Romberg upprättad promemoria i anledning av byggnadsutredningens förslag. I denna promemoria hava *de sakkunniga* uttalat, att om byggnaden uppfördes i enlighet med vad byggnadsutredningen förordat, byggnaden icke skulle — åtminstone vad anginge lokalerna för offentlig rättsförhandling — på ett fullt tillfredsställande sätt kunna fylla sin uppgift. De sakkunniga ha även framhållit, att om det med hänsyn till det statsfinansiella läget skulle befinnas nödvändigt att reducera byggnadsprogrammet för den planerade hovrätten så väsentligt som byggnadsutredningen föreslagit, det enligt deras bestämda uppfattning vore bättre att låta med byggnadsfrågan anstå till dess förhållandena så ändrats, att en fullt ändamålsenlig och värdig byggnad kunde beredas den nya hovrätten.

Byggnadsstyrelsen har för egen del anfört bland annat:

Styrelsen funne det uppenbart, att en hovrättsbyggnad borde till form och utförande i övrigt planeras med hänsyn till att en av rikets överrätter där skulle ha sitt säte och att det i övrigt gällde en byggnad, som kunde förutses äga bestånd länge och som dagligen skulle mottaga en rättssökande allmänhet. Byggnaden borde därför givas en värdig, mot sitt ändamål svarande utformning, och material och konstruktioner borde väljas med tanke på undvikande av kostsamt underhåll. Dessa synpunkter hade uppenbarligen också varit bestämmande för Göteborgs stad vid avvägandet av dess bidrag till byggnadens uppförande, vilket bidrag, om värdet av den erbjudna, centralt och vackert belägna tomten uppskattades till 100,000 kronor, utgjorde 300,000 kronor. Att tillgodose dessa enligt byggnadsstyrelsens mening ofrånkomliga krav inom den av civila byggnadsutredningen angivna kostnadsramen av 410,000 kronor läte sig icke göra. Byggnadsstyrelsens förslag innebure en betydande nedprutning ifråga om ursprungligen framförda anspråk på utrymmen och utförande. Däremot hade styrelsen ansett det föga förenligt med ekonomisk förtänksamhet att planera en från början för knappt tilltagen byggnad eller att till den använda material, som icke erbjöde betryggande motståndskraft mot förslitning. Byggnadsstyrelsen, som hade för avsikt att vid ett vidare utarbetande av det av styrelsen framlagda skissförslaget noga tillse, att alla möjligheter till besparingar iakttoges, kunde icke finna att vad civila byggnadsutredningen anfört motiverade ett frångående av den plan för byggnadsföretaget, som detta förslag innebure. Med hänsyn såväl till behovet av ifrågavarande nybyggnad som till arbetslöshetsläget i Göteborg funne styrelsen, att ett fullföljande av företaget enligt av styrelsen uppgjort program skulle bäst stå i överensstämmelse med det allmännas intresse.

Föredragande departementschefen har i ärendet anfört följande:

Då år 1939 beslut fattades om inrättande av en hovrätt för Västra Sverige, var avsikten att den nya hovrätten skulle träda i verksamhet under budgetåret 1941/42. Härför förutsattes att en hovrättsbyggnad bleve uppförd i Göteborg. Vissa förberedande åtgärder för byggnadsfrågans lösande ha såsom framgår av det föregående vidtagits. Sålunda har Kungl. Maj:t beslutat antaga Göteborgs stads erbjudande att utan ersättning upplåta erforderligt markområde för ifrågavarande byggnad samt bidraga till kostnaderna med ett belopp av 200,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har sedermera efter uppdrag låtit utarbeta ett preliminärt förslag till en hovrättsbyggnad.

Det torde av olika skäl icke vara möjligt att fullfölja den ursprungliga planen att låta den nya hovrätten träda i verksamhet under nästa budgetår. Ur rättsskipningens synpunkt är det emellertid angeläget att uppskovet icke blir längre än som är oundgängligen nödvändigt. Från stadens sida har framhållits, att byggnadsföretagets snara igångsättande synes önskvärt jämväl med hänsyn till i Göteborg rådande arbetslöshet. Enligt vad jag inhämtat anser även arbetsmarknadskommissionen det vara angeläget att byggnadsföretaget kommer till stånd under den närmaste framtiden. Såsom byggnadsstyrelsen anfört är byggnadsföretaget av betydelse även för att bereda en i hög grad önskvärd arbetstillgång för stenindustrin. På grund härav får jag tillstyrka att medel nu ställas till förfogande för hovrättsbyggnadens uppförande.

Byggnaden bör vara av en sådan storlek, att den kan inrymma tre hovrättsdivisioner. Såsom jag anfört i det förslag till rättegångsbalk, som av Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 godkänts såsom grundval för process-

lagberedningens fortsatta verksamhet, torde man nämligen preliminärt böra räkna med tre avdelningar i hovrätten för Västra Sverige. Riksdagen har också, såsom framgår av det föregående, uttalat att vid lösningen av den nya hovrättens lokalfråga borde beaktas, att slutlig ställning icke tagits till hovrättens domsområde och att framdeles en utvidgning av detta kunde ifrågakomma.

Vad angår byggnadens utformning är uppenbart, att denna framför allt måste bliva beroende av att byggnaden skall innehålla lokaler för offentlig rättsförhandling av tillräcklig storlek för detta ändamål. Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle i den större sessionssalen kunna beredas plats för fyrtio åhörare och i var och en av de båda mindre för sexton. Någon minskning av dessa lokaler torde svårligen kunna ske utan att deras användbarhet äventyras och grundsatsen om offentlighet vid rättsförhandlingar åsidosättes. Beträffande övriga lokaler torde samma normer böra följas som i motsvarande fall för närvarande tillämpas vid statliga byggnadsföretag. Vissa krav i fråga om en värdig utformning av byggnaden böra även upprätthållas såväl beträffande byggnadens yttre som beträffande de lokaler som skola tagas i anspråk för rättsförhandlingar. Göteborgs stad torde ock vid sitt erbjudande av en värdefull tomt och ett betydande kostnadsbidrag ha förutsatt, att hovrättsbyggnaden skulle erhålla ett utseende och en utformning i övrigt, som motsvarar dess ändamål och dess läge i närheten av flera av stadens främsta monumentalbyggnader.

Vid byggnadsföretagets utförande böra alla de besparingsåtgärder vidtagas, som ur teknisk synpunkt äro möjliga och ändamålsenliga. Härvid böra givetvis beaktas de anvisningar om besparingar, vilka lämnats av civila byggnadsutredningen och äro förenliga med de i det föregående angivna kraven på byggnaden. Med hänsyn till vad härom anförts torde byggnadskostnaderna icke böra beräknas till högre belopp än 500,000 kronor, varav 300,000 kronor skola bestridas av statsmedel.

Anslag till byggnadens uppförande torde böra äskas å kapitalbudgeten för nästa budgetår. Med frågan om medelsanvisning till inköp av inventarier och annan utrustning kan tills vidare anstå. Sedan anslag beviljats och Kungl. Maj:t tagit slutlig ställning till frågan om byggnadens utformning, böra förhandlingarna med Göteborgs stad rörande markförvärvet slutföras.

På av departementschefen anförda skäl finner sig utskottet böra tillstyrka, att medel anvisas för uppförande av en byggnad för den tidigare beslutade hovrätten i Göteborg under nästa budgetår.

Utskottet.

I fråga om byggnadens storlek och utformning finner utskottet välbetänkt, att byggnaden redan från början så planeras, att den kan inrymma tre samtidigt arbetande divisioner och ett härför avpassat antal lokaler för offentliga rättsförhandlingar. Med avseende å sistnämnda lokalers omfattning har utskottet, i anslutning till vad departementschefen anfört, icke kunnat undgå att hysa betänkligheter mot att i någon mera avsevärd mån frångå det förslag, som framlagts av byggnadsstyrelsen. Beträffande övriga lokaler synes utskottet däremot hinder icke föreligga att i huvudsak följa samma normer, som av civila byggnadsutredningen tillämpats vid granskning av dem underställda ritningar till andra ämbetsbyggnader.

Utskottet, som jämväl finner befogat att vissa krav på värdighet upprätthållas beträffande byggnadens yttre utformning, ansluter sig alltså i allt vä-

sentligt till de av departementschefen skisserade riktlinjerna för byggnadens utförande. Från denna utgångspunkt och under förutsättning, att inom ramen för dessa riktlinjer alla förefintliga möjligheter till besparingar tillvaratagas, anser sig utskottet ävenledes kunna godtaga den av departementschefen beräknade kostnaden för byggnadens uppförande.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Uppförande av byggnad för hovrätten för Västra Sverige* för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Stockholm den 17 juni 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Asplund, Per Gustafsson, Bernhard Nilsson, Torsten Ström, Bäcklund, Björkman, Bäckström, Gustaf Iwar Anderson, Gillström* och *Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Andersson* i Malmö, *Bergström, Mårtensson, Hansson* i Rubbestad och *Eriksson* i Frägsta.
